

5.1 การประเมินผลของการใช้แบบการอธิบาย
ของ สมเด็จพระญาณสังวรญาณ

ผู้วิจัยจะพิจารณาในประเด็นสำคัญ 3 ประเด็น ของเกณฑ์ที่ สมเด็จพระญาณสังวรญาณทรงใช้ในงานพระนิพนธ์ คือ

1. เกณฑ์ความสอดคล้องกันของหลักฐานทั้งหมด
2. เกณฑ์การได้มาซึ่งข้อความสากล หรือทั่วไป ในการอธิบาย
3. ปัญหาของการใช้ข้อความสากล

ในประการแรก ความสอดคล้องต้องกันของการให้ความหมาย กับหลักฐานประวัติศาสตร์นั้น เป็นสิ่งที่กระทำได้ไม่ยากลำบากนัก กล่าวคือโดยการกำหนดให้มีชุดของข้อความจำนวนหนึ่งเป็นหลัก หรือมีสิทธิ์ในการชี้ขาดความถูกต้อง (authority) จากนั้น ก็หาหลักฐานต่าง ๆ ที่สอดคล้องกัน และในขณะเดียวกันก็แก้ไขหลักฐานต่าง ๆ ที่ไม่สอดคล้อง ว่าคลาดเคลื่อน โดยการให้เหตุผลประกอบ ทั้งที่พบแล้ว และที่ยังค้นไม่พบ กระบวนการนี้ก็จะให้ผลลัพธ์ออกมาเป็นชุดข้อความที่มีความสอดคล้องต้องกันทั้งหมด แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าความเป็นจริง (reality) เป็นสิ่งที่มีลักษณะของความสอดคล้องเช่นว่านี้หรือ ? และยังมีปัญหาว่า ความสอดคล้องมีได้กี่แบบ ? หากมีหลายแบบแล้วไซ้ไร แบบใดแล้วจะมีความถูกต้อง ? และจะใช้มาตรฐานอะไรในการตัดสิน ? ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดที่สุดที่สุดในกรณีนี้ คือ กรณีที่สมเด็จพระญาณสังวรญาณทรงยอมรับว่า กรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า 3 ครั้ง มีใจความน่าสนใจตอนหนึ่งว่า "...เรื่องพระมหากษัตริย์ในพงศาวดารของเราผิดอยู่มาก เพราะหลังจากสงครามช้างเผือกแล้ว พม่าเอาตัวพระมหากษัตริย์ไปไว้เมืองพม่าด้วย ได้สร้างพระราชมนเทียรให้ประทับที่เมืองหงสาวดี เมื่อเสร็จศึกเรียบร้อยแล้ว จึงปรากฏว่าอยากจะบวช พม่าก็ยอมบวชให้ บวชแล้วก็อนุญาตให้กลับเมืองไทย ตอนนี่คือ ที่เปลี่ยนแผ่นดินอีกครั้ง เรื่องพระมหากษัตริย์ เป็นเรื่องที่น่ารู้ น่าเขียน เพราะคนเข้าใจผิดกันมาก ในพงศาวดารพม่า เรื่องราวทางพม่าต้องกันทั้งสิ้น แย้งกับพงศาวดารของเรา ของเรานั้นตอนนี้ฟังดูขัด ๆ อยู่ ไทยเราพลาดถนัดในเรื่องนี้ ที่เขียนในเราบพม่าตอนนี้ก็ผิด ทำให้คนเข้าใจผิดไปเป็นอันมาก จะแก้ก็ไม่มีเวลาเสียแล้ว ขอยกให้เป็นมรดกของเธอต่อไป" (2486 ก: 82 - 83) เมื่อพิจารณา "เรื่องราวทางพม่าต้องกันทั้งสิ้น" ก็คือ ยังทรง

ใช้เกณฑ์ความสอดคล้องต้องกันอยู่ แต่คราวนี้เมื่อทรงเทียบกับของไทย ปรากฏว่าเรื่องราวทางไทย "ฝังดูขัด ๆ อยู่" ซึ่งถ้าจะว่าไปแล้ว ส่วนใหญ่ก็คือพระนิพนธ์ของพระองค์ท่านเองด้วย และเมื่อวิเคราะห์ต่อไปอีก ที่ทรงกล่าวว่า "จะแก้ไขก็ไม่ทันเสียแล้ว" นั้น ก็คงเป็นจริง เพราะการแก้ไขในจุดนี้ จะต้องแก้ทั้งระบบความคิด การหาหลักฐาน การใช้เหตุผลที่มาแย้งของเก่าทั้งหมด ซึ่งก็ยังคงจะต้องเป็นมรดกต่อไป

ในประเด็นที่ 2 นั้น เมื่อความสำคัญของการอธิบายอยู่ที่การได้ความหมายมาจากข้อความสากล แต่การได้มาของข้อความสากลนี้ มิได้มีเกณฑ์ที่เคร่งครัดพอ เช่น ในหลายกรณีทรงได้มาจากการคาดคะเน และได้ทรงบอกหลักเกณฑ์ในการคาดคะเนไว้ด้วย ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่จะเกิดข้อบกพร่อง ดังคำวิจารณ์ของ บริเชิล ที่ว่า พระองค์ทรงใช้การสร้างทฤษฎี (ในความหมายว่าเป็น ข้อความสากล หรือกฎทั่วไป - ผู้วิจัย) มาเพื่อลบช่องว่างที่ดำรงอยู่ในงานพระนิพนธ์ โดยเฉพาะช่องว่างของหลักฐาน เพื่อที่จะได้เป็นทางที่ทรงแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในพระนิพนธ์ (1971: 129 - 130) โดยเฉพาะสิ่งที่ทรงเรียกว่า "ประเพณี" และทรงใช้คำนี้อธิบายการกระทำเกือบทุกอย่าง จนอาจกล่าวได้ว่า แทบจะไม่มีอะไรที่ไม่ทรงถือว่าเป็น "ประเพณี" หากบริเชิลวิจารณ์ถูกต้อง สิ่งที่ปรากฏก็คือ ทุกครั้งที่เกิดช่องว่างของหลักฐาน (ต่อคนอ่าน) พระองค์จะทรงอธิบายตรงนั้นด้วย "ประเพณี" เป็นต้น

ในประเด็นที่ 3 การที่ทรงอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วย ข้อความสากล ซึ่งอ้างมโนทัศน์เกี่ยวกับสถาบันทางสังคม ทำให้ประวัติศาสตร์ของสังคม มิได้รับการพิจารณาในลักษณะพัฒนาการ สถาบันทางสังคม เช่น รัฐ ประเทศชาติ กฎหมาย หรือประเพณีบางอย่าง ได้กำเนิดขึ้นมาอย่างลอย ๆ ไม่มีความเป็นมา ทั้ง ๆ ที่สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่เพิ่งเกิดขึ้นมาในยุคหลังนี้ทั้งสิ้น งานวิจัยที่ยืนยันข้อวิจารณ์นี้ ก็คือ สุโขทัยไม่ใช่ราชธานีแห่งแรกของไทย (2526) และคนไทยไม่ได้มาจากไหน? (2527) ของสุจิตต์ วงษ์เทศ รัฐสมบูรณาญาสิทธิในสยาม 2435 - 2475 (2525) ของสมเกียรติ วันทะนะ และบทความ "ภาษาไทยมาตรฐานกับการเมือง" (2528) ของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ เป็นต้น และข้อบกพร่องที่ติดตามมาจากจุดนี้ ก็คือ การเกิดความเข้าใจแบบผิดฝาผิดตัวในผู้อ่าน นั่นก็คือ การนำเอาแนวความคิดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ในปัจจุบันไปทาบและอธิบายเหตุการณ์อดีต เช่น รัฐสมัยสุโขทัยคนไทย (สยาม) ในสมัยสุโขทัย ซึ่งในความเป็นจริง สุโขทัยอาจจะเพียงเมืองหรือแคว้น แต่มิได้เป็นราชอาณาจักร ตามความเข้าใจในปัจจุบันนี้ คำเหล่านี้จึงนำไปสู่ความเข้าใจผิดได้ ดังนั้น การพิจารณาใช้ข้อความสากล ซึ่งจำเป็นต้องมีการใช้นี้ จะต้องคำนึงถึง "ความหมาย" ที่แท้จริง ในยุคสมัยนั้น ๆ ด้วย ตัวอย่างที่จะขอยกมาชี้ให้เห็นในกรณีนี้ เช่น สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงนิพนธ์เกี่ยวกับการปกครองไว้ว่า "คำว่า Republic (รีพับริค) มีคำว่า Monarchy (โมนาดี) เป็นคู่ เปรียบเทียบกันด้วยวิธีการ

ปกครองบ้านเมือง 2 อย่าง วิธีอย่างที่เราเรียกว่า Monarchy คือมอบอำนาจอธิปไตยไว้ในบุคคลคนเดียว (กล่าวคือ พระเจ้าแผ่นดิน - ตรงนี้น่าจะทรงหมายถึง Absolute Monarchy มากกว่า Monarchy เฉย ๆ - ผู้วิจัย) วิธีการที่เราเรียกว่า Republic (รีพับริค) มอบอำนาจอธิปไตยไว้ในประชาชนทั่วไป วิธีการปกครองทั้ง 2 อย่างนี้ มีมาแต่ดึกดำบรรพ์ก่อนพุทธกาล..." (2474 ค: 345) ซึ่งเราจะพบได้ว่า ทั้ง Absolute Monarchy หรือกระทั่ง Republic นั้น มีพัฒนาการของการก่อตัวภายใต้เงื่อนไขประวัติศาสตร์มากมาย ในกรณีของไทยได้กล่าวถึงระบบต่าง ๆ ไปแล้ว ในกรณีของยุโรป งานที่ผู้เขียนรู้จัก คือ งานของ เปอร์รี แอนเดอร์สัน (1974 a, 1974 b) และเบนเนติก แอนเดอร์สัน (1983) เป็นต้น การเปรียบเทียบที่ค่อนข้างชัดเจนในกรณีของ 'ภาษาไทย' อาจจะช่วยให้เกิดความกระจ่างมากขึ้นได้ ซึ่งในกรณีนี้ สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพทรงได้นิพนธ์ไว้ว่า "...สมเด็จพระร่วงเจ้า พระองค์ที่มีพระนามจารึกไว้ว่า พ่อขุนรามคำแหง หรือที่เรียกในหนังสืออื่น มี หนังสือชินกาลมาลินี เป็นต้น ว่า พระยารามราชเป็นผู้คิดหนังสือไทยขึ้น เมื่อปีมะแมจุลศักราช 645 มหาศักราช 1205 ตรงกับพุทธศักราช 1826 เมื่อมีหนังสือไทยแล้ว กฎหมายที่ตั้งขึ้นต่อมา หรือกฎหมายเก่าที่มีอยู่แล้วจึงได้เริ่มลดลง (แสดงว่า เดิมไม่มีภาษาเขียนที่จะจดลง - ผู้วิจัย) แลรักษามาในหนังสือไทย แต่ความรู้หนังสือ ไทยแพร่หลายเร็วมาก ข้อนี้มีพยานเห็นได้ ด้วยศิลาจารึกภาษาไทยรุ่นเก่าใช้ตัวหนังสือ ตามแบบของพระยารามคำแหง ทั่วทุกเมือง ในอาณาจักรลานนาไทย ตลอดขึ้นไปจนถึงกรุงศรีสัตนาคนหุต เพราะ ความต้องการหนังสือสำหรับเขียนภาษาไทย มีอยู่ด้วยกันทุกประเทศที่ไทยเป็นใหญ่ เมื่อเกิดแบบตัวหนังสือมีขึ้นทุกประเทศก็ยอมรับใช้หนังสือนั้น โดยเห็นประโยชน์ มีต้องมีผู้ใดบังคับบัญชา..." (2469 ค: 100 - 101) ในขณะที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2527 - 28: 15 - 18) ได้ให้ภาพในเชิงพัฒนาการว่า มันเป็นความบังเอิญที่ภาษาไทย (มาตรฐาน) เป็นภาษาทางราชการ และเป็นภาษาของคนกรุงเทพฯ ที่เป็นเมืองหลวง และการที่ภาษาหนึ่ง ๆ ได้เป็นภาษามาตรฐาน (เช่น ไทยกรุงเทพฯ) ก็เพราะเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ เช่น ระบบของการศึกษามวลชน เทคโนโลยีของการสื่อสารคมนาคมสมัยใหม่ (โรงพิมพ์) และ ยังมีปัจจัยที่เราเรียกว่า การเป็นสัญลักษณ์ของรัฐชาติ (เป็นการสรุป แบบแอนเดอร์สัน 1973) ดังนั้น ประเด็นทางการเมืองจึงแฝงอยู่ในภาษามาตรฐานค่อนข้างสูง นั่นก็คือ มันมิได้มีหน้าที่ ที่เป็นเพียงเครื่องมือที่ใช้เพื่อการสื่อสารให้สะดวกมากขึ้นเท่านั้น (การมีภาษาเดียว) แต่เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการรักษาอุดมการณ์ และโครงสร้างของสังคมให้เป็นไปตามความต้องการของผู้มีอำนาจทางการเมืองด้วย นิธิให้ภาพว่า การขยายตัวของภาษามาตรฐานนี้คู่ไปกับการปฏิรูปการปกครองของรัชกาลที่ 5 ที่ทำให้รัฐแบบราชลัมบัตติได้พัฒนาจนถึงจุดสุดยอด (น.21) และภายในรัฐนี้เป็นรัฐที่ไม่มี 'พวก' ไม่มีลาวพุงขาว ลาวพุงดำ มีแต่คนไทยในมณฑลลาวท้าว ลาวเฉียง หรือมณฑลอุดร อีสาน พายัพ ฯลฯ (น.22) ซึ่งจะทำให้ข้อสรุปของสมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพมีการเปลี่ยนแปลงไป นั่นก็คือ

แม้จะถูกต้องที่ทรงกล่าวว่า "ความต้องการหนังสือเขียน (ที่จริงน่าจะรวม นุด ด้วย) เป็นสิ่งที่มีอยู่ด้วยกับทุกประเทศ" แต่ทว่า การปรากฏเป็นหนังสือไทย (ภาษาไทย) ยังเป็นสิ่งที่ต้องการการอธิบายด้วยข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งจะทำให้เห็นลักษณะพัฒนาการของมันได้ดีกว่า และก็หมายความว่า มี "ความสมจริง" มากกว่าด้วย

5.2 ข้อเสนอแนะ

ปัญหาการอธิบาย เป็นหัวข้อที่สำคัญมากในปรัชญาประวัติศาสตร์ งานวิจัยนี้ได้ศึกษาแบบการอธิบายในพระนิพนธ์ประวัติศาสตร์ของสมเด็จพระยาตำราจกราชานุกาฬ ซึ่งการทำวิจัยได้ศึกษาคาบเกี่ยวไปถึงประวัติศาสตร์นิพนธ์ และลักษณะงานประวัติศาสตร์ทั่วไปด้วย ทั้งนี้เพราะทุกอย่างได้เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน การขาดความรับรู้อย่างถูกต้องในประเด็นคาบเกี่ยว จะทำให้การวิเคราะห์และการประเมินในหัวข้อที่ศึกษานั้น มีลักษณะที่เลื่อนลอยและไร้น้ำหนัก อีกทั้งทำให้นักประวัติศาสตร์เห็นว่า งานนี้ห่างไกลจากการทำงานของพวกเขา

ผลของงานวิจัยชิ้นนี้ หากกล่าวถึงลักษณะของผลลัพธ์โดยทั่วไป คือ ทำให้นักประวัติศาสตร์ได้มองเห็นความสำคัญของปรัชญาประวัติศาสตร์ และยอมรับว่า การทำงานของพวกเขาไม่ออกจากสิ่งนี้ด้วย หากพวกเขาสนใจปรัชญาประวัติศาสตร์มากขึ้น การทำงานของพวกเขาจะรัดกุม กระชับ มีคุณค่ามากกว่าที่เป็นอยู่มากมาย และหากกล่าวในแง่มุ่งเฉพาะ งานวิจัยนี้ได้ชี้ให้เห็นถึง

1. ฐานะทางประวัติศาสตร์ ของ บิดาแห่งวิชาประวัติศาสตร์ไทยที่แท้จริง
2. ลักษณะความลุ่มพันธ์ ของ 'เค้าโครงเรื่อง' ในงานพระนิพนธ์ประวัติศาสตร์ กับแบบการอธิบายที่สังเคราะห์ขึ้นจากแบบการอธิบายต่าง ๆ ที่พบในพระนิพนธ์
3. ความลุ่มพันธ์ ของ "ภาพประวัติศาสตร์" และ ตรรกะของแบบการอธิบายที่สังเคราะห์ขึ้น

อาจจะกล่าวได้ว่า สมเด็จพระยาตำราจกราชานุกาฬ ทรงเป็นบิดาแห่งวิชาประวัติศาสตร์ไทยอย่างแท้จริง โดยทรงเสนอ "เค้าโครงเรื่อง ของ ประวัติศาสตร์แห่งชาติไทย" ที่ยังคงมีอิทธิพลในวงวิชาการประวัติศาสตร์อยู่จนตราบเท่าปัจจุบัน แม้จะมีการทำทลายจากนักวิชาการรุ่นใหม่ ๆ บ้าง อิทธิพลดังกล่าวยังคงดำรงอยู่ในฐานะที่ครอบงำและคุมการผลิตซ้ำความคิดแบบนี้อยู่ แบบการอธิบายมีบทบาทที่แน่นอน ในเค้าโครงเรื่องแบบนี้ และมี "หน้าที่" ที่แน่นอนในการสื่อสารกับคนอ่านงานพระนิพนธ์ ที่ทำให้เกิดการรับรู้ และ 'เข้าใจ' ความเป็นไปต่าง ๆ ของประวัติศาสตร์แห่งชาติไทย ไม่ว่าเหตุการณ์จริง ๆ จะ

เป็นเช่นนั้นหรือไม่ก็ตาม

ปัญหาหนึ่งของผู้วิจัยพบ เป็นปัญหาใหญ่ และมีความสำคัญ ที่ดูเหมือนว่า นักวิชาการมิได้พยายามตอบ หรือกระทั่งเลี่ยงที่จะตอบ (ผู้วิจัยได้มีโอกาสซักถามบางท่านในการสัมมนาทางวิชาการ ครั้ง หรือ สองครั้ง) คือ ความเป็นสัมพัทธนิยม (relativism) ของงานประวัติศาสตร์ นักวิชาการหลายท่านผลิตเพลิดเพลิดกับการวิพากษ์วิจารณ์หลักฐานประวัติศาสตร์ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องต้องกัน (consistency) ของหลักฐานทั้งหมด ราวกับว่า ความเป็นจริง (reality) คือ ระบบของความสอดคล้อง ที่ทำให้ ความสอดคล้องของหลักฐานเท่ากับความเป็นจริง ฐานคตินี้เป็นสมมติฐานที่รอการพิสูจน์ จึงไม่สามารถนำมาใช้เป็นข้ออ้างที่นำไปสู่การสรุปแบบง่าย ๆ และตรง ๆ เช่นนั้นได้ งานวิจัยหลายชิ้นได้ชี้ปัญหานี้ค่อนข้างชัดเจน จนนักประวัติศาสตร์หลายคนอาจมีความรู้สึกว่ายากจะเลิกทำงาน เพราะแก้ปัญหานี้ไม่ตก ในการเสนอความคืบหน้าของงานวิจัยนี้ ที่ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2528 ภายใต้อำนาจ "ประวัติศาสตร์นิพนธ์ชุดใหม่ : ประวัติศาสตร์นิพนธ์ของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ" ธีรยุทธ์ บุญมี ได้ตั้งข้อสังเกตอย่างค่อนข้างเฉียบคมว่า ถ้าประวัติศาสตร์ไม่มีค่าความจริง เพราะ เป็นสัมพัทธนิยมแล้ว ก็ไม่น่าจะมีบิดาแห่งวิชาประวัติศาสตร์ ควรจะเป็น บิดาแห่งวิชาการปกครองมากกว่า เพราะประวัติศาสตร์ เป็นเพียงเครื่องมือในการหล่อหลอมอุดมการณ์ของประชาชน ให้เป็นไปตามความต้องการของบุคคลผู้อยู่ในอำนาจเท่านั้น ความจริงคือ สิ่งที่สังคมเห็นร่วมกัน ซึ่งก็คือ การหล่อหลอมโดยผ่านสถาบันการศึกษา การควบคุมสิทธิการตีความ ความถูกต้องของหลักฐาน เช่น หอพระสมุดวชิรญาณ หรือ หอสมุดแห่งชาติ เป็นต้น

การไม่ให้ความสนใจที่จะแก้ปัญหานี้ ก็คงหลีกเลี่ยงการสรุปแบบธีรยุทธ์ บุญมีไปไม่ได้ และหากต้องการจะรักษา "ค่าความจริง" ของวิชานี้ไว้ ดูเหมือนต้องวางรากฐานการศึกษาวิชานี้เสียใหม่ หรือกล่าวได้ว่า ต้องเปลี่ยนฐานวิทยาแบบที่วิชานี้ในปัจจุบันได้ใช้ ไปสู่ฐานวิทยาแบบใหม่ที่ตอบปัญหานี้ได้อย่างชัดเจน ซึ่งอาจจะเป็นแบบลัทธิบูรณนิยมของ เอเกล หรือ พวกที่นิยมแนวความคิดแบบ phenomenology หรือ พวกนิยมแบบ hermeneutics เป็นต้น

นักวิชาการบางท่าน เช่น ฉลอง ลุนทราวาณิชย์ เห็นว่าปัจจุบันวิชาประวัติศาสตร์เข้าสู่ภาวะวิกฤติ เมื่อครั้งบรรยายหัวข้อ "สถานะของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น" ในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2529 ที่ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพราะไม่มีงานในแนวใหม่ ๆ ออกมา ซึ่งก็เข้าใจได้ทันทีว่า ภาวะเช่นนี้ยังไม่ใช้วิกฤติ เพราะหากเป็นภาวะวิกฤติจริง งานแนวเก่า ๆ จะถูกผลิตออกมาอีกไม่ได้ เนื่องด้วยมันเป็นสิ่งที่ไร้ความ

หมายสำหรับคำถามที่ได้ตั้งขึ้นมา หากลอง สุนทรวาณิชย์ วิเคราะห์ความหมายของการ
 สรุปรูปของธีรยุทธ์ บุญมีแล้ว คงต้องยอมรับว่า ภาวะวิกฤตินั้นถูกเสนอตั้งแต่ วันที่ 2 ธันวาคม
 พ.ศ.2528 แล้ว ปัญหาอยู่ที่ว่า นักประวัติศาสตร์จะยังคงอ้อม ๆ อ้อม ๆ แกล้งมองไม่เห็น
 หรือ แก้วที่ว่า ความจริงก็มีหลาย ๆ แบบหลาย ๆ มิติ เป็นความจริงของแต่ละยุค แต่ละ
 สมัย (ซึ่งก็รู้ได้ทันทีว่า ของแบบนี้ไม่จริง) หรือเผชิญหน้ากับวิกฤตินั้นแล้วหาทางออกอย่าง
 สุขุมที่เป็นการแก้ปัญหาจริง ๆ

การวิจัยใด ๆ ที่พยายามแก้ปัญหานี้ได้ จะมีคุณค่ามหาศาล เพราะมันจะแก้ปัญหาล้ม
 พังทศนิยมที่เกิดขึ้นในอีกหลายสาขาวิชา เพราะทั้งหมด ถูกอิทธิพลครอบงำของการยึดติด
 กับทฤษฎีวิทยาศาสตร์ แนวปฏิสนิยามใหม่มาเป็นเวลานาน ซึ่งนั่นเท่ากับ การรักษาอารยธรรมของ
 ของมนุษยชาติไว้ มิให้กลายเป็นเพียงเรื่องเหลวไหลไปด้วย

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เชิงอรรถ

1. ในภาคผนวกที่ต่อท้าย 'แถลงการณ์แห่งชมรมเวียนนา' รายชื่อสมาชิกของชมรมมีจำนวน 14 คน นอกจาก Schlick, Carnap และ Neurath แล้ว มีชื่อดังนี้
    กลุ่มปรัชญา : มี Gustav Bergmann, Herbert Feigl, Victor Kraft, Marcel Natkin, Theodor Radakovic และ Friedrich Waismann
    กลุ่มคณิตศาสตร์ : มี Kurt Godel, Hans Hahn, Karl Menger และ Olga Hahn-Neurath ซึ่งเป็นภรรยาคนที่สองของ Neurath และเป็นน้องสาวของ Hans Hahn
    กลุ่มฟิสิกส์ : มี Philipp Frank
    และรายชื่อผู้ที่เห็นด้วยมี 10 คน ที่เด่น ๆ คือ Hans Reichenbach และ Kurt Grelling สองคนนี้อยู่ในกรุงเบอร์ลิน และ F.P. Ramsey ในประเทศอังกฤษ และ ลาม ผู้นำแห่งความคิดของโลกวิทยาศาสตร์ที่ถูกเอ่ยนาม คือ Albert Einstein, Bertrand Russell และ Ludwig Wittgenstein (Ayer 1982: 129 - 130) ดูรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องราวของยุคเริ่มต้นแห่งพัฒนาการของกลุ่มปฏิฐานนิยมเชิงตรรก ได้ในงานของ Achinstein and Barker (eds.), The Legacy of Logical Positivism, (Baltimore, 1969)
2. อันที่จริงตรงนี้มีได้มีอะไรเป็นพิเศษ เพียงแต่ว่าการอ้างเชิงอิงค่อนข้างยาว จึงยกออกมาเป็นเชิงอรรถ Hempel. 'The Function of General Laws in History.' ในงานของ Gardiner (1959) และ Hempel. 'Explanation and Prediction.' ในงานของ Baumrin (1963) ซึ่ง Donagan ได้อ้างไว้ในงานของเขา หน้า 131 ซึ่ง Dray เป็นบรรณาธิการ (1966)
3. เหตุผลเช่นเดียวกับ 2. คือ ในงานของ Donagan หน้า 133 ได้อ้างถึงงานของ Brodbeck. "Explanation, Prediction and 'Imperfect' Knowledge." หน้า 248 อยู่ในงานของ Feigl และ Maxwell เป็นบรรณาธิการ (1962)
4. เหตุผลเช่นเดียวกับข้อ 2. คือ Donagan หน้า 133 อ้างถึง งานของ Brodbeck หน้า 239 ในงานของ Feigl และ Maxwell เป็นบรรณาธิการ (1962)
5. เตรง์ อ้างถึงงานของวอลซ์ 3 ชิ้น คือ 'The Intelligibility of History' ใน Philosophy ปี 1942 หน้า 133 - 135 และ 'The Character of a

Historical Explanation' ใน Proceedings of the Aristotelian Society ซึ่งเป็น Supp.Vol. ปี 1947 และ An introduction to Philosophy of History ปี 1951 หน้า 59 - 64

6. เดอร์รี่ อ้างหนังสือ Introduction to Philosophy of History ฉบับ 1951 ผู้วิจัยอ้างจากฉบับพิมพ์แก้ไขครั้งที่ 3 (1967) ฉบับที่ เดอร์รี่ อ้าง หน้า 62

7. เลขหน้าใน นิทานโบราณคดี (2487) ของศรีศักรไช้ ปี พ.ศ.2501 โรงพิมพ์ กฤษณปรกรณ์ ผู้วิจัยใช้ฉบับสำนักพิมพ์ ศิลปาบรรณาคาร พ.ศ.2516 จะอยู่ที่หน้า 363 - 374

8. จุดนี้ต้องระวัง ผู้วิจัยมิได้ต้องการประเมินว่า งานชิ้นใดเป็น ประวัติศาสตร์ที่แท้จริง โดยใช้เกณฑ์หนึ่งตั้งไว้แบบ normative เพราะผู้วิจัยทราบว่า หากใช้ในความหมายนั้น คงได้ ประวัติศาสตร์แบบอุดมคติ (ideal type) ที่ไม่มีอยู่ในโลก ดังนั้นผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาวิธีการที่มีใช้อยู่ในงาน ที่ยอมรับกันว่าเป็นประวัติศาสตร์มากกว่า ดังนั้น ความหมายที่ปรากฏ จะไม่อยู่ในรูปแบบการสรุปว่า งานนั้นไม่ใช่ประวัติศาสตร์ เพราะมีการใช้วิธีการบางอย่าง ที่นักประวัติศาสตร์ไม่ยอมรับ เพราะการสรุปเช่นนั้นมีปัญหาตั้ง เช่นที่กล่าวมาแล้ว

9. วิลคินส์ อ้างงานของ ปอปเปอร์ ชื่อ Objective Knowledge : An Evolutionary Approach ในหน้า 53 ว่าพิมพ์ 1971 จะพบว่าที่จริงแล้วงานนี้พิมพ์ปี 1972

10. คำ ๆ นี้เป็นศัพท์ทางชีววิทยา สาขาพฤกษศาสตร์ ใช้ในความหมายที่ว่า เป็นการผสมเกสร (ตัวผู้) กับไข่อ่อนในรังไข่ของดอกไม้ที่มาจากคนละดอกกัน การผสมระหว่างไข่อ่อนและเกสรตัวผู้นี้ เรียกว่า การปฏิสนธิ (fertilization)

11. รูปโครงสร้างของแบบการอธิบายโดยการอ้างถึงหน้าที่ ที่แมคคาวและวัตสัน เสนอ คือ

G1 : If behavior B is present in system S, then the condition C is satisfied.

G2 : If C is satisfied, then S functions adequately.

C1 : S functions adequately.

E : Behavior B is present in system S.

หากเราทดลองแทนค่าเพื่อทดสอบว่า การใช้เหตุผลนี้ถูกต้องหรือไม่ จะพบว่า การใช้เหตุผลนี้ผิด (invalid) เช่น

G1 : (B . S) → C
G2 : C → (S . F')
C1 : (S . F')

เมื่อค่าความจริงของตัวแปร คือ
B = เท็จ (F)
C = แปรค่าได้ (F, T)
S = จริง (T)
F' = จริง (T)

E : (B . S)

→ = implication
. = conjunction

จะได้ว่า [(B . S) → C] . (C → (S . F')) . (S . F') → (B . S)
[(F . T) → _] . (_ → (T . T)) . (T . T) → (F . T)
T . T . F

= F

จะเห็นว่า ค่าความจริง-เท็จของการสรุปนี้ คือ เท็จ ซึ่งก็เท่ากับว่าการใช้เหตุผลนี้ ไม่สมเหตุสมผล (Purtill 1971: 56 - 58) แมคกาว และ วัตสัน ก็รู้ถึงปัญหาที่ตนเผชิญอยู่ แต่ไม่ได้หาทางออกแต่อย่างใด สุดท้ายก็อาศัยข้อสรุปของ เอ็มเพล มาแก้ต่างให้กับการอธิบายแบบนี้ เช่น อ้างถึง 'ชั้น' ของสมมูลที่เกี่ยวข้องกันหน้าที่ (functional equivalent) หรือใช้คำที่ไม่สามารถทดสอบได้ด้วยลักษณะเชิงประจักษ์ : ทำงานอย่างเหมาะสม เป็นต้น (McGaw and Watson, 75-78)

12. ที่ต้องมีลักษณะเชิงประจักษ์นั้น เอ็มเพลอธิบายไว้ว่า เมื่อการถูกนำไปใช้ของ (n) จะได้เป็นข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ และ ไม่ใช่เป็นแต่เพียงลักษณะในเชิงตรรกะเงื่อนไขนี้เป็นไปเพื่อกันกรณีไร้สาระ เช่น (1) คือ (n) (1959: 193) ซึ่งก็เป็นการกล่าวซ้ำสิ่งที่กล่าวมาแล้วเท่านั้น

13. โคเฮนเสนอรูปแบบทางตรรกของตัวอย่างนี้ คือ

If it is true of an object O that if it were F at t1,
then it would, as a result, be E at t2,
Then O is F at t3

ซึ่งเขียนในรูปสัญลักษณ์ว่า

(x) ((Fx at t1 Gx at t2)) (Fx at t3)

ในกรณีนี้ สมมติให้ t1 = t3

14. เกี่ยวกับการอธิบาย 2 แบบ คือ Synchronic และ diachronic นี้ สม่เกียรติ วันทะนะ ได้กล่าวถึงในบทความของเขา ชื่อ 'วิกฤติการณ์ทางสังคมศาสตร์ และการเติบโตของประวัติศาสตร์แบบมาร์กซิสม์ ในทศวรรษ 1970' ได้อ้างถึงข้อเสนอของการอธิบายประวัติศาสตร์ของ อัลตุสแซร์ (1968) ซึ่ง ทอมป์สัน (1978) เข้าใจว่าเป็นแบบ Synchronic ทอมป์สันเห็นว่าควรเป็นแบบ Diachronic แต่ก็มีผู้วิจารณ์ว่า ทอมป์สันเข้าใจผิด คือแอนเดอร์สัน ในงานชื่อ Argument within English Marxism. จุดนี้ผู้วิจัยต้องการเพียงให้ผู้อ่านได้รู้จักกับ 2 แบบของการอธิบาย ที่สมเกียรติยกมา (น. 31-40) เพื่อช่วยการอ่านบทความตอนนี้

15. สัจจภาวะ (Truism) คำนี้ผู้วิจัยได้รับแนวความคิดมาจาก อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ที่นิยามให้ truth (ทรูธ) มีความหมายได้แก่ 'ความจริง' หรือ 'สัจธรรม' (ปรีดี พนมยงค์ 2513: 4) เรื่องที่ต้องการชี้แจงตรงจุดนี้ก็คือ อย่าเอาคำ ๆ นี้ไปใช้ใน ความหมายทางศาสนา เพราะ อาจก่อให้เกิดความสับสน โดยไม่ก่อให้เกิดมรรคผล แต่ ประการใด

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย